

Nr 157.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag
angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den
17 september 1914; given Stockholms slott den 7 mars
1919.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över
lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå
riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Härigenom förordnas, att till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17
september 1914 skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Där sådant med hänsyn till utbruten farsot eller andra utomordent-
liga förhållanden prövas vara av nöden, äger Konungen förordna,
att tjänstgöring skall taga sin början eller återstående del därav full-
göras å senare tid än i mom. 1, 2 eller 3 föreskrives.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1919.

GUSTAF.

E. A. Nilson.

Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen yttrade chefen för förstnämnda departement, statsrådet Nilson följande:

Proposition
till 1918 års
urtima
riksdag.

»Uti en till 1918 års urtima riksdag avlåten proposition (n:o 28) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Härigenom förordnas, att till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914 skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Där sådant med hänsyn till utbruten farsot eller andra utomordentliga förhållanden prövas vara av nöden, äger Konungen förordna, att tjänstgöring skall taga sin början eller återstående del därav fullgöras å senare tid än i mom. 1, 2 eller 3 föreskrives.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Motiven till det sålunda framlagda lagförslaget återfinnas uti följande av mig till statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 25 oktober 1918 avgivna yttrande:

Uti § 27 mom. 1, 2 och 3 värnpliktslagen äro bestämmelser meddelade rörande de värnpliktigas tjänstgöringsskyldighet i beväringen under fredstid. Dessa bestämmelser avse icke blott värnpliktstjänstgöringens längd och fördelning på olika vapenövningar — första tjänstgöring, repetitionsövningar, reservtruppövning — utan även tiden för fullgörandet av ifrågavarande tjänstgöring så tillvida, att de särskilda vapenövningarna bestämts skola taga sin början respektive fullgöras under visst år, räknat från och med det år, vederbörande värnpliktig undergått inskrivning. Med iakttagande härav äger Kungl. Maj:t bestämma tidpunkten för inryckning till de olika vapenövningarna.

Från de i värnpliktslagen sålunda meddelade föreskrifterna rörande tiden för tjänstgöringens fullgörande kan i administrativ väg beviljas dispens i så måtto, att enskild värnpliktig, på därom gjord framställning, kan under vissa i värnpliktslagen närmare angivna förutsättningar erhålla uppskov med eller hemförlovas från honom åliggande tjänstgöring, vilket innebär ett medgivande för honom att först nästföljande år fullgöra ifrågavarande tjänstgöring respektive återstående del därav. En avvikelse från förut omförmälda föreskrifter i vidare omfattning än nu nämnts kan däremot, med värnpliktslagens nuvarande avfattning, icke äga rum.

Som bekant har landet under den sistförflutna tiden varit hemsökt av en epidemisk sjukdom, den s. k. spanska sjukan, vilken under höstens lopp vunnit allt större utbredning och antagit en allt allvarigare karaktär. Med anledning härav och särskilt med hänsyn till de talrika fall av ifrågavarande sjukdom, som inträffat vid truppforbanden, har det befunnits nödigt att ändra de fastställda tiderna för inryckning till höstens vapenövningar. Där så författningen enligt kunnat ske, har sålunda förordnats om uppskov med övningarna till år 1919. Beträffande första tjänstgöringen och repetitionsövningarna har däremot på grund av värnpliktslagens bestämmelser ett dylikt uppskov icke kunnat ske. Första

tjänstgöringen, vilken skolat taga sin början omkring den 1 november, har sålunda endast kunnat uppskjutas till senare tidpunkt under innevarande år, som framdeles kommer att bestämmas. Beträffande repetitionsövningarna, som av flera skäl icke kunde uppskjutas, ordnades saken så, att Kungl. Maj:t, med anledning av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses därom gjorda framställning, medgav, att vederbörande arméfördelningschefer och kommandanten i Boden finge, enligt de närmare bestämmelser, som meddelades i kommandoväg och av sjukvårdsstyrelsen, bevilja under årets repetitions-(regements-)övningar tjänstgöringsskyldig personal tjänstledighet intill slutet av sagda övningar.

Med hänsyn därtill att förenämnda epidemi ännu icke visat någon påtaglig återgång och då det även ur militär synpunkt möter stora svårigheter för utbildningens ordnande, därest första tjänstgöringen skulle taga sin början senare än omkring den 1 december, kan en förlängning in på år 1919 av det beslutade uppskovet med nämnda tjänstgöring visa sig vara av omständigheterna påkallad. Då emellertid, såsom förut nämnts, värnpliktslagen lägger hinder i vägen för ett dylikt uppskofs meddelande, torde medgivande härtill böra inhämtas av den inom kort sammanträdande urtima riksdagen. I betraktande därav, att framdeles likartade situationer kunna inträda vid en tidpunkt, då riksdagen icke är samlad, synes ifrågakvarande medgivande böra utvidgas till ett mera allmänt bemyndigande för Kungl. Maj:t att, där sådant med hänsyn till utbruten farsot eller andra utomordentliga förhållanden prövas vara av nöden, förordna, att värnpliktstjänstgöring skall taga sin början eller återstående del därav fullgöras å senare tid än i § 27 mom. 1, 2 eller 3 värnpliktslagen föreskrives.

Därest med tillämpning av nu angivna bestämmelse uppskov med första tjänstgöringen till ett följande år meddelas, kan det, med hänsyn till svårigheterna att låta beväringsskrytskola och repetitionsövningar samtidigt pågå, bliva önskvärt, att den i lagen stadgade tiden för första tjänstgöringen med erforderligt antal dagar avkortas. Då emellertid tillfälle alltid finnes att till riksdagens prövning hänskjuta sådan fråga, torde något stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att härutinnan besluta icke i detta sammanhang vara erforderligt.

Den nya bestämmelsen torde lämpligen böra erhålla formen av ett tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen.

Andra särskilda utskottets utlåtande.

Uti över propositionen avgivet utlåtande (nr 4) anförde riksdagens andra särskilda utskott, bland annat, att utskottet väl funne uppenbart, att en ändring i värnpliktslagens ifrågakvarande bestämmelser med hän-

syn till den utbrutna farsoten vore av behovet påkallad, men på grund av den utredning, som föreläge i ärendet, icke kunnat bilda sig en bestämd uppfattning om huruvida och i vilken utsträckning uppskov borde kunna äga rum jämväl av annan anledning än utbruten farsot och ej heller huruvida en lagändring av ifrågavarande innebörd icke nödvändiggjorde ändrade bestämmelser jämväl i andra delar av värnpliktslagen. Departementschefen hade i sådant avseende anfört, att, därest med tillämpning av den nu ifrågasatta bestämmelsen uppskov med första tjänstgöringen till ett följande år meddelades, det med hänsyn till svårigheterna att låta beväningsrekrytskola och repetitionsövningar samtidigt pågå kunde bli önskvärt, att den i lagen stadgade tiden för första tjänstgöringen med erforderligt antal dagar avkortades. Vid sådant förhållande hade det syntts utskottet lämpligt, att den föreslagna lagändringen erhöles endast tillfällig karaktär, och föresloges utskottet, att lagen måtte bli gällande till och med den 30 april 1919.

Sedan riksdagen beslutat i överensstämmelse med vad utskottet sålunda föreslagit, utfärdades den 23 december 1918 lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen (Svensk författningssamling nr 1007) att gälla till och med den 30 april 1919.

Riksdagens
beslut. Ut-
färdande av
lag i ämnet.

Sedan arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse av mig uti skrivelse den 21 februari 1919 anmodats att efter samråd med medicinalstyrelsen avgiva yttrande, huruvida styrelsen med hänsyn till nu rådande sanitära förhållanden ansåge, att inkallelse till första tjänstgöring av vissa kategorier värnpliktiga, för vilka nämnda tjänstgöring tillsvidare uppskjutits, kunde äga rum våren 1919, har sjukvårdsstyrelsen den 28 februari 1919 inkommit med det begärda yttrandet samt tillika överlämnat ett av medicinalstyrelsen den 27 i samma månad avgivet utlåtande i ämnet.

Infordrande
av yttranden
rörande
lämpligheten
av värnplikts-
inkallelser
våren 1919.

Medicinalstyrelsen har därvid framhållit, att influensa fortfarande förekomme över hela landet, om än i färre antal fall än för några månader sedan, och att sjukdomen ännu på åtskilliga platser i landet visade en rent epidemisk karaktär. I trakter, där den ej förut funnits eller där den uppträtt i lindrigare utsträckning, blossade den helt plötsligt upp och vore ofta åtföljd av svåra komplikationer med dödlig utgång. Det hade också visat sig, att sammanförande av människor i större antal uti gemensamma bostäder gynnade sjukdomens spridning. Medicinalstyrelsen ville därför, från medicinsk synpunkt, uttala önskvärldheten av att förnyad inkallelse av värnpliktiga för närvarande och ännu en tid framåt icke måtte äga rum.

Yttrande av
medicinal-
styrelsen.

Yttrande av
arméförvalt-
ningens sjuk-
vårdsstyrelse.

För egen del har arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i sitt förenämnda yttrande anfört följande:

Av en återblick på rapporterna angående influensan inom armén framginge otvetydigt, att inryckning av värnpliktiga till tjänstgöring följts av en ökning av sjukdomsfallen. Så hade varit förhållandet vid inryckningen till regementsövningarna i september 1918, så även vid de inryckningar, som ägt rum den 1 november 1918 och den 15 januari innevarande år. Det syntes alltså vara i hög grad sannolikt, att även en följande inryckning av värnpliktiga skulle orsaka en ökning av influensafallen, så vitt icke inryckningen komme att framflyttas till en tidpunkt, då sjukdomen utslocknat i landet.

Att sjukdomen allt fortfarande härjade runt om i landet, framginge såväl av utlåtandet från medicinalstyrelsen, med vilken sjukvårdsstyrelsen i ärendet samrått, som ock av rapporterna från armén. Angående arten av sjukdomen hänvisade sjukvårdsstyrelsen dels till vad medicinalstyrelsen därom anfört, dels ock till att allt fortfarande ett ej ringa antal dödsfall i influensa inträffade inom armén, trots det att antalet tjänstgörande vore relativt ringa.

Vilken följd en inkallelse *omedelbart* skulle hava, vore icke möjligt att med säkerhet uttala sig om, men erfarenheten från föregående inkallelser gjorde ett uppblossande av sjukdomen inom kasernerna vid större anhopning av värnpliktiga i hög grad sannolikt.

På grund av vad sålunda anförts, såge sig sjukvårdsstyrelsen nödsakad att avråda från omedelbart utfärdande av inkallelse av värnpliktiga, men ansåge sig kunna begränsa tiden för sitt avstyrkande härav till närmaste månad. Sjukvårdsstyrelsen torde dels genom sina rapporter angående sjukdomsfallen inom armén och dels genom från medicinalstyrelsen ingående meddelanden angående utbredningen bland den civila befolkningen kunna vara i stånd att i slutet av mars avgiva närmare utlåtande i frågan.

Departements-
chefen.

Vad myndigheterna sålunda anförts, synes giva ytterligare stöd för den av mig i förenämnda yttrande till statsrådsprotokollet den 25 oktober 1918 uttalade åsikten, att Kungl. Maj:t framdeles alltjämt bör äga befogenhet att, där sådant med hänsyn till utbruten farsot eller andra utomordentliga förhållanden prövas vara av nöden, förordna, att värnpliktstjänstgöring skall taga sin början eller återstående del därav fullgöras å senare tid än i § 27 mom. 1, 2 eller 3 värnpliktslagen föreskrives. Jag finner mig alltså böra förorda, att ifrågavarande, till och med utgången av april månad innevarande år gällande tillägsbestäm-

melse till § 27 mom. 4 värnpliktslagen erhåller definitiv giltighet. Med anledning av vad andra särskilda utskottet vid 1918 års urtima riksdag anfört därom, att berörda lagändring möjligen skulle nödvändiggöra ändrade bestämmelser jämväl i andra delar av värnpliktslagen, tillåter jag mig meddela, att, enligt vad i sådant hänseende verkställd undersökning givit vid handen, några dylika ändringar icke erfordras.

Det torde slutligen böra frambållas, att ifrågavarande lagändring är fullt oberoende av det i lagen nu fastställda antalet dagar för första tjänstgöringen. Ej heller står densamma i något samband med vad som kan komma att beslutas rörande tjänstgöringsförhållandena i övrigt för värnpliktiga av 1918 och 1919 års klasser.

Såsom jag i mitt uttalande till det vid innevarande års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet anfört, är det min avsikt att göra hemställan om särskilda propositioner till riksdagen rörande dessa båda årsklassers tjänstgöringsskyldighet. Vad årsklassen 1918 angår, står emellertid denna fråga i så nära samband med den alltjämt pågående influensaepidemien, att något slutligt ståndpunktstagande från min sida redan av detta skäl för närvarande ej kan äga rum. Spörsmålet rörande 1919 års klass åter kan uppenbarligen påverkas av den anordning, som må bli vidtagen rörande årsklassen 1918, ävensom av de internationella avgöranden rörande de militära rustningarnas nedbringande, varom överläggningar pågå vid fredskonferensen. Jag finner mig i följd härav icke nu kunna framlägga förslag i dessa avseenden.»

Departementschefen föredrog härefter ett i enlighet med vad sålunda anförts avfattat »*Förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914*» samt hemställde, att detta förslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Fritz Dahlborn.